

AKADEMİSYEN ÜCRETLERİNE İLİŞKİN KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ*

*Hilmi SÜNGÜ***

ÖZET

Ücretin verimlilik ve iş doyumuna etkisi yapılan akademik çalışmalarda ortaya konulmuş bir gerçektir. Çalışanın verimliliğinin artırılması ve üretilen hizmetin kalitesinin geliştirilmesi ile emeğin karşılığında elde edilen kazanç doğrudan ilişkili olarak görülmektedir. Benzer statülere sahip ve birbirine eşit sayılabilecek görevlerde çalışan bireylere orantılı ücretler verilmesi örgütsel adaletin bir gereğidir. Ancak kamuda; hizmetlerin çeşitliliği, çalışan sayısının fazlalığı, kurum sayısının çok olması gibi nedenler ücret dengesinin sağlanmasını güçleştirmektedir. Karşılaştırmalı çalışmalarda ücret adaletsizliğinden en çok etkilenen gruplardan birinin akademisyenler olduğu görülmektedir. Gelir adaletsizliğini ortadan kaldırmak ve cumhuriyetin kuruluşunun 100 yılında, 2023 vizyonuna ilişkin belirlenen iddialı hedeflere ulaşabilmek için yetenekli bireyleri akademisyenliğe özendirmek gerekmektedir. Ancak ulusal bazda kamu çalışanları arasında bir karşılaştırma yapıldığında üniversitede görev yapmakta olan öğretim elemanlarının özellikle son yıllarda diğer çalışanlara oranla yıllık ücret artışlarından yeterince yararlanamadığı, bu durumun akademisyenlik mesleğinden uzaklaşmalara neden olduğu öne sürülmektedir. Uluslararası bazda yapılan karşılaştırma yapıldığında ise, Türkiye'deki kamu üniversitelerinde görev yapmakta olan akademisyenlerin aldıkları ücretin ortalamaların altında olduğuna işaret edilmektedir. Bu çalışmada Türkiye'de kamu üniversitelerinde görev yapmakta olan akademisyenlerin aylık ücretlerinin mevcut durumuna ve yıllar içindeki değişimine yer verilecek, üniversite öğretim elemanlarının aylık ücretleri ve diğer kamu çalışanları arasında bu açıdan yapılan karşılaştırmalarla birlikte, Türkiye ile diğer ülkelerdeki üniversitelerde görev yapan akademisyenlerin aylık ücretleri mevcut durumu tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Akademisyen, kamu üniversitesi, ücret, iş doyum, aylık gelir

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr., Bozok Üniversitesi Eğitim Fakültesi, El-mek: hilmi.sungu@bozok.edu.tr

A COMPARATIVE ANALYSIS CONCERNED WITH ACADEMIC SALARIES

ABSTRACT

It is proved fact through scientific studies that the pay has a direct influence on productivity and job satisfaction at the same time. The pay gained as a result of the performance is considered as interrelated both with the increase in the productivity and improvement in the quality of the service. It is vital for the organizational justice that people who have similar statues and who are performing similar tasks should receive balanced payments. However, the diversity of the public services, redundancy of people and formal institutions providing public services make it hard to guarantee a fair payment policy. It is observed as a result of comparative studies that academicians are one of these occupational groups who are profoundly affected by the injustice in the payments. In order to remove the injustice in the formal officers' incomes and attain the defined goals for the 100th anniversary of the foundation of the Republic within the scope of 2023 vision, talented individuals must be encouraged to become academicians. When a comparison made between public officials on the national basis, it is realized that academic staff working at public universities are not able to benefit from yearly increases as much as the other public officers and it leads for the fresh academicians to move away from academic profession. As for the international point of view, it is stated that the payments that the Turkish academicians get are below the average in comparison to their colleagues. In this study, current situation of monthly income of the academicians working at public universities in Turkey and it's the yearly increases in the payment in time are mentioned, national comparisons are made between different professions together with international comparisons between academicians from different countries.

Key Words: Academician, public university, pay, job satisfaction, monthly income

Giriş

Ücret çalışanın performansını arttırdığı düşünülen başlıca faktörlerdendir. Bu özelliğinden dolayı işletmeler ücret politikalarını oluştururken çalışanlarının tatmin düzeyini düşünmek zorundadırlar. Özel sektörde ücret politikaları oluşturulurken işletmenin yapısal özellikleri, finansal durumu ve piyasa şartları gibi değişkenleri göz önüne almaktadırlar. Ancak kamu sektöründe ücret politikalarının oluşturulurken bu değişkenlerin farklılaşması söz konusu olabilmektedir.

Ücretin tanımı yapılırken farklı yönlerinin vurgulandığı görülmektedir. Örneğin, ekonomi bilimi açısından değerlendirildiğinde ücret, bedensel veya zihinsel emeğe üretim faaliyetleri karşılığı ödenen bedeldir (Sabuncuoğlu, 2005). Özelmas'ın (1976) tanımına göre ise ücret, çalışana emeğinin karşılığında, yaratılmasında rol oynadığı sosyal hasıladan bir pay almasını sağlayan bir faktör fiyatıdır. Verimlilik boyutu göz önüne alındığında ücret, verimliliği artırma ve üretilen hizmetlerin kalitesini geliştirme mekanizmasıdır (OECD, 1996). Hukuki boyutu düşünüldüğünde ücret bir kimseye bir iş karşılığında işveren veya üçüncü kişiler tarafından ödenen tutardır (T.C.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

Resmi Gazete, 2003). Çalışan açısından ücret yaşam standardını belirleyen; işletme açısından ise maliyetleri doğrudan etkileyen bir unsurdur (Bingöl, 1996).

Ücret sadece parasal unsurlardan oluşmaz; nakit olarak yapılan ödemelerin yanı sıra, diğer ödemeler de ücret kavramı içerisinde değerlendirilebilir. “Ücret”, “maaş” ve “aylık” kavram olarak benzer şekilde kullanılabilir. Her üç kavramla da çalışana emeği karşılığında ödenen para ifade edilmektedir. Ancak genellikle maaş ve aylık kavramları memurlara; ücret kavramı da işçilere yapılan ödemeyi ifade etmek için kullanılsa da ücret kavramı memurlara yapılan ödemeleri delandırmak için sıkça kullanılmaktadır (Akt. Tarhan, 2010).

Yapılan araştırmalarda ücretin yalnızca emek, verimlilik, maliyet gibi konularla değil çalışanın işe karşı tutumuyla da doğrudan ilişkili olduğu belirtilmektedir. Aldığı ücretin yeterliliği, çalışanın alması gereken ücrete göre oranı veya ihtiyaçları karşılama derecesi çalışanın işe karşı tutumunda doğrudan etkilidir. Çalışanın aynı statüde olanlardan veya kendisine göre daha az yetenekli olduğunu düşündüğü çalışanlardan daha az ücret alması iş tatminsizliğinin nedenlerinden biridir (Erdoğan, 1996). Dolayısıyla ücret yönetiminin temel amacının çalışana adil ve yeterli ücretin ödenmesini sağlamaktır. Adil ve yeterli ücret çalışanın motivasyonunu artıracak, nitelikli kişiler için işi cazip hale getirecek ücret düzeyidir (Kaynak vd., 2000).

Ancak kamu sektöründe ücret politikasının oluşturulmasında çalışan sayısı ve kurum çeşitliliğinin yüksek olması gibi nedenlerle adil ve yeterli ücret politikasının benimsenmesi pek de mümkün görülmemektedir. Çalışanların iş tatminini sağlayacak temel unsurlardan biri olan ücretin kamu sektöründe ihmal edildiği söylenebilir. Kamuda ücretlerin düşük olması, nitelikli elemanların işe alınmasını ve işe devam etmesini güçleştirmektedir. Türkiye’de kamu sektöründe ikinci önemli sorunun çalışanların ücretleri arasındaki adaletsizlik olduğu söylenebilir. Aynı işleri yapan personelin birbirinden çok farklı ücretleri aldığı örneklerle sıkça karşılaşılabilir. Aynı unvana sahip, aynı eğitimi görmüş, aynı işi yapmakta olan ama sözleşmeli ve daimi şeklinde statüleri ayrılmış olan personelin ücretleri arasında büyük farklılıklar olduğu durumlara rastlanabilmektedir (Demir, 2007). Aynı eşitsizlik personelin çalışmakta olduğu kuruma göre karşılaştırma yapıldığında ve benzer statüdeki çalışanların diğer ülkelerdeki aldıkları ücretler karşılaştırıldığında da devam etmektedir.

Bu çalışmada kamu çalışanlarından, akademik personelin ücretlerine değinilmektedir. Çalışmada öncelikle Türkiye’de akademisyen ücretlerine ilişkin bilgiler verilmekte, ücretlerin yıllar içindeki değişimine değinilmekte, akademisyen ücretleri ve bazı kamu çalışanlarının ücretleri arasında karşılaştırmalar yapılmakta, daha sonra ise bu ücretler dünyadaki bazı ülkelerle karşılaştırmalı olarak incelenmektedir.

Türkiye’de Akademik Personel Ücretleri

Kamu sektöründe çalışanların özlük haklarına ilişkin düzenlemeler ilgili kanunlarda mevcuttur. Anayasa’nın 128. maddesine göre kamu hizmetlerinin gerektirdiği görevler, memurlar ve diğer kamu görevlileri tarafından yürütülmektedir. Buna göre kamu hizmetinde çalışanların hepsi memur değildir. Memurlar dışında diğer kamu görevlileri statüsündeki kişiler tarafından gerçekleştirilecek hizmetler; adli, askeri ve akademik hizmetlerdir (T.C. Anayasası, 1982; Bulutoğlu, 2004). Kamu personelinin çalışma alanları ve tabi oldukları kanunlar birbirinden farklıdır. Bu kanunlar şu şekilde sıralanabilir (Sayan, 2005):

1. Devlet memurları ve idari personelin tabi olduğu; 1965 tarihli, 657 sayılı Devlet memurları Kanunu,
2. Adli personelin tabi olduğu; 1983 tarihli, 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu,
3. Askeri personelin tabi olduğu; 1983 tarihli, 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu,

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

4. Akademik personelin tabi olduğu; 1983 tarihli, 2914 sayılı Üniversite Personel Kanunu.

Akademik personel ile ilgili ilk düzenleme 1946 tarihli Üniversiteler Kanunu ile yapılmıştır. Akademik personelin mali hakları, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun ilk çıkarılan metnine dahil edilmiş olsa da, 1966 yılında Ankara üniversitesi tarafından üniversite öğretim elemanlarının mali hükümler bakımından Devlet Memurları Kanunu'na tabi olmasının üniversite özerkliğini yaraladığı gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi'ne yapılan itiraz haklı bulunmuş ve akademik personelin mali hakları Devlet Memurları Kanunu kapsamında çıkarılmıştır. Konuyla ilgili 1973 yılında Üniversite Personel Kanunu çıkarılmış; bu kanun da 1981'de yapılan düzenlemeler üzerine 1983 yılında değiştirilmiştir (Sayan, 2005). Akademik personelin özlük haklarını düzenleyen mevcut kanun 1983 yılında çıkarılan 2914 sayılı Üniversite Personel Kanunu'dur.

Bu kanunun amacı 1981 yılında çıkarılan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nda yer alan akademik personeli sınıflandırmak, bu kapsamdaki personelin aylıklarını, derece ilerlemesine ilişkin şartları, sosyal haklar ile aylık ücretleri dışındaki ödemelerin miktarını belirlemektir. Kanunda akademik personel üç sınıfa ayrılmaktadır. Bu kanuna tabi üniversite öğretim elemanları; öğretim üyeleri (profesör, doçent ve yardımcı doçent), öğretim görevlileri ve okutmanlar, öğretim yardımcıları (araştırma görevlisi, uzman, çevirici ve eğitim-öğretim planlamacısı) şeklindedir (Üniversite Personel Kanunu, 1983). Belirtilen akademik personelin kadrolarına ilişkin detaylı açıklamalar ise 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nda yapılmaktadır. Buna göre öğretim üyeleri sınıfındaki öğretim elemanlarından profesör, en yüksek düzeydeki akademik unvana sahip kişi; doçent, doçentlik sınavını başarmış akademik unvana sahip kişi; yardımcı doçent, doktora çalışmalarını başarı ile tamamlamış, tıpta uzmanlık veya belli sanat dallarında yeterlik belge ve yetkisini kazanmış, ilk kademedeki akademik unvana sahip kişidir. Öğretim görevlisi ve okutmanlar sınıfındaki elemanlardan öğretim görevlisi, ders vermek ve uygulama yaptırmakla yükümlü öğretim elemanı; okutman, çeşitli öğretim programlarında ortak zorunlu ders olarak belirlenen dersleri okutan veya uygulayan öğretim elemanıdır. Öğretim yardımcılığı sınıfındaki elemanlardan araştırma görevlisi, araştırma, inceleme ve deneylere yardımcı olan ve verilen ilgili diğer görevleri yapan; uzman, özel bilgi veya uzmanlığa ihtiyaç duyulan bir işle laboratuvarlarda, kitaplarda, atölyelerde ve diğer uygulama alanlarında görevlendirilen; çevirici, sözlü veya yazılı çeviri işlerinde çalıştırılan; eğitim-öğretim planlamacısı, yükseköğretim kurumlarındaki eğitim-öğretimin planlanmasıyla görevli öğretim yardımcısıdır (Yükseköğretim Kanunu, 1981).

Türkiye'de akademik personel sayısında özellikle son yıllarda fark edilir bir artış olduğu görülmektedir. 1931'de o zamanki adıyla İstanbul Darülfünununda toplam 240 öğretim elemanı bulunmaktayken; 1943'te bu sayı 1.243'e yükselmiştir. 1984'ten günümüze bu sayıda sürekli bir artış gözlenmektedir. 1984 yılında 20.333 olan öğretim elemanı sayısı 2012 yılı itibariyle 118.839'a; Ayrıca 1984 yılında 6.826 olan toplam öğretim üyesi sayısı da 2012 yılı itibariyle 50.799'a ulaşmıştır (Günay ve Günay, 2011). Tablo 1'de 1997-2012 yılları arasında üniversitelerde görev yapmakta olan öğretim elemanı sayısına ilişkin detaylara yer verilmektedir:

Tablo 1. 1997-2012 Yılları Arasında Üniversitelerde Görev Yapmakta Olan Öğretim Elemanı Sayıları

Unvan	1997	2000	2003	2006	2009	2012
Profesör	7.166	8.361	10.187	11.841	13.662	16.783
Doçent	3.841	4.912	5.401	5.769	7.360	9.257
Yrd. Doç.	6.996	9.396	12.621	15.129	18.538	24.759
Öğr. Gör.	7.524	9.459	12.371	12.353	15.752	19.013
Okutman	4.333	5.353	5.691	6.302	7.320	8.549
Araş. Gör.	21.867	25.406	27.426	28.751	34.792	37.249
Uzman	2.033	2.268	2.352	2.595	3.033	3.150

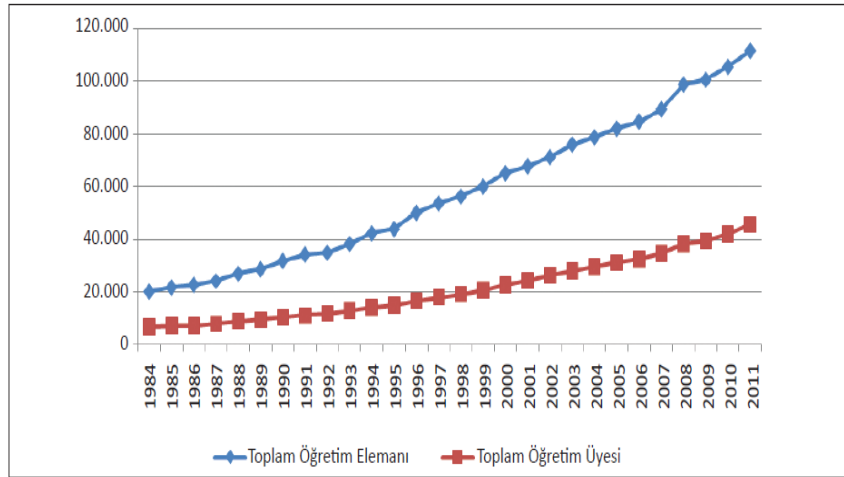
Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

Çevirici	19	19	21	21	18	24
Eğt.-Öğr. Pln.	26	30	20	24	29	55
Toplam	53.805	65.204	76.090	84.785	100.504	118.839

Tablo 1’de de görüldüğü gibi 1997 yılında üniversitelerde görev yapmakta olan öğretim elemanı sayısı 53.805 iken; 2012 yılında 118.839 olmuştur. 1997-2012 yılları arasında öğretim elemanı sayısındaki artış oranı %120.87 olarak hesaplanmıştır. Yıllara göre öğretim elemanı sayısındaki toplam artış oranları şöyle özetlenebilir: 1997-2000 %21.19; 2000-2003 %16.70; 2003-2006 %11.43; 2006-2009 %15.00; 2009-2012: %18.24. Öğretim elemanının unvanı göz önüne alınarak bir değerlendirme yapıldığında eleman sayısındaki artış oranları şu şekildedir: 1997-2012 Profesör %134.20 Doçent %141.00, Yardımcı doçent %253.90, Öğretim görevlisi %152.70, Okutman %97.30, araştırma görevlisi %70.34, uzman %54.94, çevirici %26.32, eğitim-öğretim planlamacısı %111.54. 1997 yılında üniversitelerde görev yapmakta olan öğretim elemanlarının %13.32’si profesör, %7.14’ü doçent, %13.00’ü yardımcı doçent, %13.98’i öğretim görevlisi, %8.05’i okutman, %40.64’ü araştırma görevlisi, %3.78’i uzman, %0.09’u da çevirici ve eğitim-öğretim planlamacısıdır. 2012 yılında öğretim elemanı sayısındaki artışla birlikte bu oranlardaki değişim şu şekilde gerçekleşmiştir: Profesör %14.12, doçent %7.79, yardımcı doçent %20.83, öğretim görevlisi %15.99, okutman %7.19, araştırma görevlisi %31.34, uzman %2.65, çevirici ve eğitim-öğretim planlamacısı %0.09 (Günay ve Günay, 2011). Şekil 1’deki grafikte ise üniversitelerde görev yapmakta olan öğretim elemanı sayısı ve öğretim üyesi sayısındaki artış ayrı ayrı incelenmektedir.

Şekil 1. 1984-2011 Yılları Arasında Üniversitelerde Görev Yapmakta Olan Öğretim Elemanı Sayısındaki Artış (Kaynak: Günay ve Günay, 2011)

Şekil 1’de de görüldüğü gibi üniversitelerde görev yapan toplam öğretim elemanı sayısı 1984’de 20.333 iken bu sayı 2011’de 111.495’e; 2012’de 118.839’a ulaşmıştır. 1984 yılından 2012 yılına kadar geçen sürede üniversitelerdeki toplam öğretim elemanı sayısı %484.46; toplam öğretim elemanı sayısı da %644.20 artmıştır.

Öğretim elemanları ücretlerindeki değişimin öğretim elemanı sayısında yıllar içerisinde yaşanan değişime paralel olduğu söylenemez. Öğretim elemanlarının maaşlarının hesaplanmasında geçerli olan hesaplamalar 1983 yılında çıkarılan Üniversite Personel Kanunu’na göre yapılmaktadır. Buna göre üç sınıfa ayrılan üniversite akademik personelinin aylıkları hesaplanırken

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

devlet memurlarının aylıklarının hesaplanmasında kullanılan gösterge tablosu ve katsayılar dikkate alınmaktadır. Kanunda yer alan ek gösterge cetveli şöyledir (Üniversite Personel Kanunu, 1983):

Tablo 2. Akademik Personelin Aylıklarının Hesaplanmasında Kullanılan Ek Gösterge Cetveli

Unvanı	Derecesi	Ek Göstergesi
Profesörlerden rektör yardımcısı, dekan, dekan yardımcısı, yüksekokul müdürü olanlar ile profesörlük kadrosunda dört yılını tamamlamış olanlar	1	6400
Profesörler	1	5300
Doçentler	1-3	4800
Yardımcı doçentler	1-5	3600
Öğretim görevlisi ve okutmanlar	2	2700
Öğretim yardımcıları	3-7	2300

Öğretim elemanlarının aylık toplam ücretleri hesaplanırken ek ders ücreti, üniversite ödeneği, idari görev ödeneği (rektörlük, rektör yardımcılığı, dekanlık, dekan yardımcılığı, bölüm başkanlığı, enstitü müdürlüğü vb. idari görevleri bulunanlara), geliştirme ödeneği, eğitim-öğretim ödeneği, gösterge, ek gösterge, makam tazminatı, temsil tazminatı, lojman tazminatı, yabancı dil tazminatı, döner sermayeden yapılan ödemeler gibi değişkenler de dikkate alınmaktadır.

Öğretim elemanlarının aldıkları ücret birbirlere ile karşılaştırıldığında, 1981 yılında Yükseköğretim Kanunu'nun çıkarıldığı ilk dönemde öğretim elemanlarının çalışma düzeni ve aldıkları ücretin dengeli olduğu söylenebilir. Fakat yıllar içerisinde öğretim elemanlarının maaşları arasındaki farkın sabit kalmadığı; kimi yıllarda farkın arttığı, kimi yıllarda ise azaldığı görülmektedir (Bülbül, 2006). Tablo 3'te 1972-2005 yılları arasında profesör, doçent, yardımcı doçent ve araştırma görevlilerinin aylık ücretlerine yer verilmektedir.

Tablo 3. 1972-2005 Yılları Arasında Türkiye'de Öğretim Elemanı Ücretleri

Yıllar	Profesör (1/4)	Doçent (3/1)	Yrd. Doç. (5/1)	Araş. Gör. (7/1)
1972	4.719	3.983	-	2.472
1974	5.839	4.939	-	2.780
1975	7.409	6.531	-	3.986
1976	8.907	7.286	-	4.224
1977	11.629	8.700	-	5.030
1978	14.230	12.530	-	5.570
1979	18.159	16.658	-	12.392
1980	28.222	20.940	-	16.810
1981	47.257	41.764	-	28.168
1982	65.464	56.747	53.226	29.611
1983	80.056	70.380	57.902	31.213
1984	115.693	103.083	92.723	71.167
1985	187.154	153.107	137.691	72.174
1986	296.046	217.131	194.335	139.812
1987	450.449	330.963	258.657	226.824
1988	798.946	571.179	461.009	335.857
1989	1.777.916	1.299.785	1.071.574	772.608
1990	2.895.082	1.929.316	1.516.705	1.098.539
1991	6.600.000	3.877.400	2.789.600	1.881.300
1992	8.700.000	5.760.000	4.722.000	3.237.000

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

1993	10.910.000	9.446.000	8.086.000	5.351.000
1994	16.386.000	14.207.000	12.483.000	8.353.000
1995	26.506.000	20.256.000	16.325.000	12.234.000
1996	66.200.000	51.800.000	46.750.000	32.843.000
1997	154.356.000	114.965.000	106.692.000	72.392.000
1998	271.145.000	202.641.000	187.845.000	116.560.000
1999	420.488.000	314.114.000	287.605.000	201.019.000
2000	560.135.000	423.063.000	361.472.000	267.464.000
2001	1.060.940.000	735.260.000	629.810.000	445.050.000
2002	1.784.000.000	1.187.000.000	794.452.000	583.213.000
2003	1.947.300.000	1.310.850.000	900.100.000	672.850.000
2004	2.143.950.000	1.473.450.000	1.021.750.000	761.100.000
2005	2.321.550.000	1.622.060.000	1.139.340.000	843.130.000

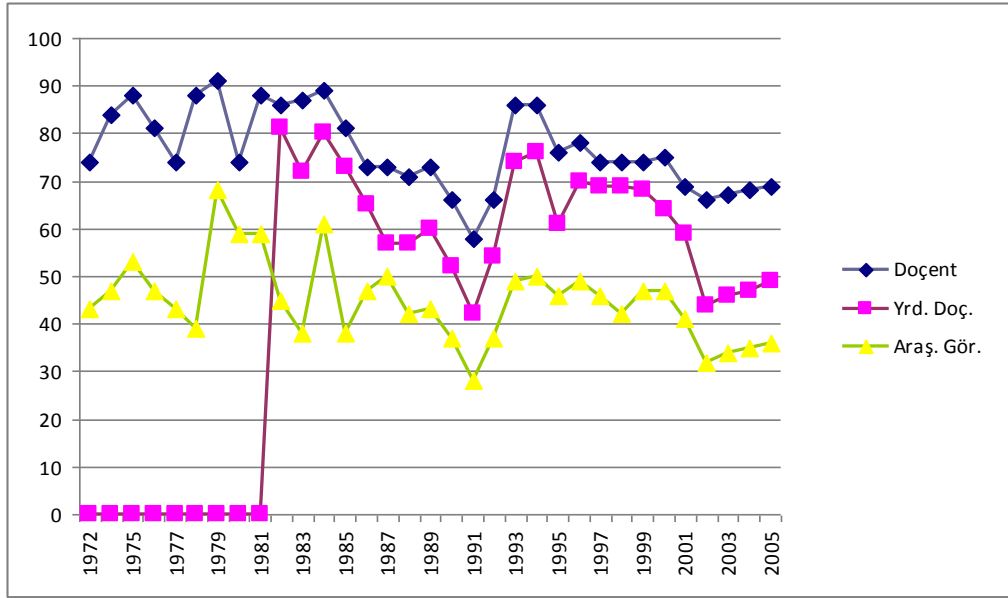
(Kaynak: Bülbul, 2006)

Tablo 3'te 1. derecenin 4. kademesindeki profesör, 3. derecenin 1. kademesindeki doçent, 5. derecenin 1. kademesindeki yardımcı doçent ve 7. derecenin 1. Kademesindeki araştırma görevlisinin 1972-2005 yılları arasındaki aylık ücretlerine yer verilmektedir. En yüksek ücreti alan profesörle diğer öğretim elemanlarının ücretleri karşılaştırıldığında, ücretler arasındaki oranın yıllara göre dalgalı bir seyir izlediği görülmektedir. 1972 yılında bir doçentin aylık ücreti profesör ücretinin yaklaşık %74.81'idir. 1980 yılına kadar bu oranda dalgalanmalar olsa da %74.81'in altına düşmemiş; ilk defa 1980 yılında %74.20'ye düşmüştür. 1986-1992 yılları arasında doçent maaşının profesör maaşına oranı %74.81'in altında seyretmiştir. 1992-2000 yılları arasında doçent ücretlerinde yaşanan artışla doçent maaşının profesör maaşına oranı yükselmişse de 2001-2005 yılları arasında bu oran yine 1972 yılına oranla düşmüş, 2005 yılında %69.87 olmuştur. Yardımcı doçent unvanı, 1981 yılındaki Yükseköğretim Kanunu sonrasında verilmeye başladığı için profesör ve yardımcı doçent maaşı karşılaştırması, 1982 yılı ücretleri baz alınarak yapılabilmektedir. Buna göre 1982 yılında bir yardımcı doçentin aylık ücreti bir profesörün aldığı ücretin yaklaşık %81.30'una karşılık gelmektedir ve bu oran 1982-2005 yılları arasındaki en yüksek oran olarak dikkat çekmektedir. 1991 yılında yardımcı doçentin aylık ücretinin profesörün aylık ücretine oranı %42.27'ye kadar gerilemişse de sonraki yıllarda (düzenli olmasa da) yapılan artışla 2005 yılında %49.08 olmuştur. Araştırma görevlisi açısından ücretin dalgalı seyrinin geçerli olduğu söylenebilir. 1972 yılında araştırma görevlisinin aylık ücretinin profesör ücretine oranı %43.25 iken; 1978, 1983, 1988, 1989, 1990, 1991, 1992 yıllarında bu oranın azalmakta olduğu fark edilmektedir. Araştırma görevlisi ücretlerinde çeşitli dönemlerde artış olsa da 2001 yılından itibaren profesörün aylık ücretine göre sürekli düştüğü ve 2002 yılında %32.69'a kadar gerilediği ve 2005 yılında %36.32'ye yükseldiği görülmektedir. Şekil 2'de 1972-2005 yılları arasında doçent, yardımcı doçent ve araştırma görevlilerinin almış oldukları aylık ücretin profesörün aylık ücretine göre oranı gösterilmektedir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

Şekil 2. 1972-2005 yılları arasında Doçent, Yardımcı Doçent ve Araştırma Görevlilerinin Aylık Ücretlerinin Profesörün Aylık Ücretine Oranı

Şekilde her üç kadroda görev yapan öğretim elemanının ücretlerinin düzensiz bir seyir izlediği, bazı yıllarda artma eğilimindeyken, bazı yıllarda düşmekte olduğu net bir şekilde anlaşılmaktadır. Her üç kadroda görev yapan öğretim elemanının ücretinin profesör ücretine oranla en düşük olduğu yıl 1991 yılı olmuştur. Bunun sebebi olarak 1972-2005 yılları arasında profesörün aylık ücretinde en fazla artışın yapıldığı yılın 1991 yılı olması gösterilebilir (%180). Akademisyenlerin reel kazançları incelendiğinde, unvanlarına göre akademisyen maaşlarındaki yıllık değişim daha net bir şekilde görülebilecektir (Yumuşak vd., 2010). Tablo 4'de 1991-2005 yılları arasında akademisyenlerin reel kazançlarına yer verilmektedir.

Tablo 4. 1991-2005 Yılları Arasında Akademisyenlerin Reel Kazançları

Yıllar	Profesör (1/4)	Doçent (4/1)	Yrd. Doç. (3/1)	Araş. Gör. (7/1)
1991	5865.8	4169.7	3163.0	2024.4
1992	6340.9	4191.9	3113.2	1980.5
1993	6144.2	4166.1	3134.6	2011.0
1994	5933.0	3824.5	3193.5	2128.7
1995	4319.6	2977.3	2601.9	1838.7
1996	4049.1	2841.4	2465.4	1823.7
1997	6012.9	4260.5	3592.0	2465.7
1998	5269.3	3743.2	3161.0	2180.1
1999	5566.4	3921.1	3327.7	2330.8
2000	4604.1	3243.6	2752.9	1928.8
2001	4557.4	3212.5	2726.4	1910.1
2002	6089.0	4001.4	2627.7	1841.7
2003	5693.9	3820.6	2587.9	1882.5
2004	5298.0	3590.8	2468.2	1830.2
2005	5365.8	3644.5	2512.7	1869.2

(Kaynak: Yumuşak vd., 2010)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

Tablo 4'te de görüldüğü gibi bir araştırma görevlisinin aldığı aylık ücret 1991'de 2024 iken, 2005 yılında 1869'a; yardımcı doçentin ücreti 1991'de 3163 iken, 2005 yılında 2512'ye; doçentin ücreti 1991'de 4169 iken, 2005 yılında 3644'e; profesörün ücreti 1991'de 5865 iken, 2005 yılında 5365'e gerilemiştir. Reel olarak tüm akademik personelin geliri azalmıştır. 1991-2005 yılları arasında profesörlerin aylık reel kazançları %8.52, doçentlerin aylık reel kazançları %12.60, yardımcı doçentlerin reel kazançları %20.56, araştırma görevlilerinin reel kazançları %7.67 azalmıştır. Gelir kaybından en fazla etkilenen grubun yardımcı doçentler olduğu görülmektedir.

Öğretim elemanlarının ücretlerine ilişkin güncel bir hesaplama Tablo 5'te verilmektedir. Örnek tabloda Bozok Üniversitesi'nde görev yapmakta olan öğretim elemanlarının ücret hesaplamalarına ilişkin detaylar; profesör, doçent, yardımcı doçent, öğretim görevlisi ve araştırma görevlisinin 2013 yılının Haziran ayında yıllık artış öncesinde aldığı aylık ücretler yer almıştır.

Tablo 5. Öğretim Elemanı Maaşlarına İlişkin Örnek Bir Hesaplama

	Profesör (1/4) Ek Gös.: 6400	Doçent (2/3) Ek Gös.: 4800	Yrd. Doç. (5/1) Ek Gös.: 3600	Öğr. Gör. (6/1) Ek Gös.: 2300	Okutman (5/2) Ek Gös.: 2300	Araş. Gör. (7/1) Ek Gös.: 2300
Aylık Tutarı	110,6	93,40	61,65	56,12	63,87	53,16
Taban Aylık Tut.	987,98	987,98	987,98	987,98	987,98	987,98
Ek Gösterge Tut.	472,6	354,42	265,81	169,83	169,83	169,83
Yan Ödeme Tut.	0	0	0	0	0	0
Kıdem Aylık Tut.	36,2	20,67	10,34	2,95	7,38	0
Aile Yardımı	0	0	0	0	0	0
Çocuk Yardımı	0	0	0	0	0	0
Em. Kes. Dev.	574,17	501,73	446,13	340,10	341,87	208,01
Giriş %25	0	0	0	0	0	0
Artış %100	0	0	0	0	0	0
Özel Hizm. Taz.	0	0	0	0	0	0
Makam Taz.	332,7	0	0	0	0	0
Dil Taz.	0	0	0	0	0	0
Lojman Yard.	0	0	0	0	0	0
Sağ. Sig. Pir.	344,0	301,04	267,68	204,06	205,12	141,83
Üniversite Öd.	1.718,56	1.227,54	1.157,39	687,42	729,51	687,42
İdari Gör. Öd.	0	0	0	0	0	0
Eğitim Öğr. Öd.	58,45	58,45	58,45	58,45	58,45	58,45
Gel.G.Ç.Yr.G.Öd.	816,64	626,95	458,45	158,16	163,59	310,63
Fark Taz.	0	0	0	0	0	0
Gelir Ver.	98,93	68,95	68,83	68,32	69,93	68,37
Damga Ver.	43,08	29,87	26,34	19,61	20,40	21,30
Kişi Dev. %25	0	0	0	0	0	0
Kişi Dev. %100	0	0	0	0	0	0
Em. Kes. Dev.	574,17	501,73	446,13	340,10	341,87	208,01
Em. Kes. Kişi	459,33	401,38	356,90	272,08	273,50	170,19
Sağ.Sig.Pir.(D)	344,50	301,04	267,68	204,06	205,12	141,96
Sağ. Sig. Pir. (K)	0	0	0	0	0	0
Kef. Giriş Aidat	0	0	0	0	0	0
Kefalet	0	0	0	0	0	0
Aylık Vergi M.	1.148,89	1.144,65	948,20	944,80	955,56	945,13
Gelir Top.	6.595,07	4.812,57	4.220,49	2.967,20	3.234,86	3.156,33
Kesinti Top.	1.520,01	1.302,97	1.189,89	693,15	910,82	704,25

(Kaynak: Bozok Üniversitesi Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı verilerine dayanarak yazar tarafından hazırlanmıştır)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

Tablo 5'te görüldüğü gibi 2013 yılında, yıllık artış öncesinde öğretim elemanlarının almakta olduğu ücretler sırasıyla; profesör (1/4) 5.075,06; doçent (2/3) 3.346,20; yardımcı doçent (3/1) 3.037,13; öğretim görevlisi (6/1) 2.223,86; okutman (5/2) 2.279,74; araştırma görevlisi (7/1) 2.547,35 T.L.'dir. Aylık ücret hesaplamasına aile ve çocuk yardımı dahil edilmemiştir. Hesaplamaya öğretim elemanlarının almış oldukları aylık geliştirme ödeneği dahildir. Buna göre Bozok Üniversitesi'nde görev yapan öğretim elemanlarının aylık ücretlerine dahil edilen geliştirme ödenekleri sırasıyla; profesör 816,64; doçent 626,95; yardımcı doçent 458,45; öğretim görevlisi 158,16; okutman 163,59; araştırma görevlisi 310,63 T.L.'dir. Bilindiği üzere geliştirme ödeneği sosyoekonomik açıdan nispeten az gelişmiş yörelerde bulunan ve buna bağlı olarak öğretim elemanı bulmakta sıkıntı yaşayan üniversitelerde görev yapan öğretim elemanlarına teşvik amacıyla ödenmektedir. Bu nedenle akademisyenlerde görev yapılan üniversitelerin bulunduğu illere göre aylık ücret farklılıkları oluşabilmekte; daha az gelişmiş bölgelerde aylık ücret artabilmektedir. Bir örnek vermek gerekirse geliştirme ödeneği verilmeyen illerden olan İstanbul'daki bir kamu üniversitesinde görev yapan bir akademisyene göre; geliştirme ödeneğinin en yüksek olduğu Şırnak, Hakkâri, Ardahan ve Ağrı'daki üniversitelerde görev yapan bir akademisyen ortalama 1.74 kat daha yüksek aylık ücret alabilmektedir (Akgeyik, 2013).

Akademisyen ücretlerine Temmuz ayında %1 enflasyon farkı ve %3 yıllık artış yansıtılmış; Ağustos ayında 2014 yılında ücretlere yansıtılmak üzere taban aylıkta 175 T.L. zam yapılması kararlaştırılmıştır. Taban aylığa yapılan 175 T.L. artış sonrası, geliştirme ödeneği dikkate alınmaksızın akademik personelin 2014 yılındaki alacakları aylık ücretler Tablo 6'da gösterilmektedir.

Tablo 6. Artış Sonrasında Öğretim Elemanı Ücretlerinin Güncel Durumu

Profesör (1/4)	Doçent (3/1)	Yrd. Doç. (3/1)	Öğr. Gör. (1/4)	Okutman (1/4)	Araş. Gör. (7/1)
4424,87	2979,95	2817,07	2728,83	2599,85	2366,58

(Kaynak: (www.memurlar.net))

Tablo 6'da da görüldüğü gibi 2014 yılı Ocak ayında kamu üniversitesinde görev yapan bir profesörün aylık ücreti 4424,87; doçentin aylık ücreti 2979,95; yardımcı doçentin aylık ücreti 2817,07; öğretim görevlisinin aylık ücreti 2728,83; okutmanın aylık ücreti 2599,85; araştırma görevlisinin aylık ücreti de 2366,58 T.L. olacaktır. Belirtilen miktarlara asgari geçim indirimi dahil edilmiş, aile yardım ödeneği ve geliştirme ödeneği hesaplamalarda dikkate alınmamıştır.

Akademisyenlerin ve Diğer Kamu Görevlilerinin Ücretlerinin Karşılaştırması

Kamuda görev yapmakta olan farklı sınıflardan devlet görevlileriyle karşılaştırıldığında akademisyen ücretlerinin yıllar içerisindeki değişiminin genellikle akademisyenler aleyhine olduğu; kamu çalışanları içerisinde aylık ücretler açısından yıllar içerisinde en az artış sağlanan gruplar içerisinde akademisyenlerin ön sıralarda bulunduğu ifade edilebilir (Yumuşak vd., 2010). Tablo 5'te akademik personel ile adalet, eğitim, güvenlik sektöründe ve genel idari hizmetlerde görev yapan personelin aylık gelirlerine yer verilmektedir.

Tablo 7. Bazı Kamu Personelinin 1991-2005 Yılları Arasındaki Aylık Geliri

Yıllar	Araş Gör. 7/1	Yrd. Doç. 3/1	Doçent 4/1	Profesör 1/4	Öğretmen 1/4	Öğretmen 9/1	il Emn. Md. 1/4	Polis 9/2	Hakim 1/4	Hakim Adayı 9/1	Şb. Müd. 1/4	Memur 1/4	Memur 9/1	Memur 15/1
1991	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1992	98	98	101	108	112	123	113	115	106	98	104	109	133	123
1993	99	99	100	105	113	127	115	121	127	96	104	110	140	132
1994	105	101	92	101	102	118	111	126	158	168	102	98	129	123
1995	91	82	71	74	62	74	75	90	89	100	61	61	85	83
1996	90	78	68	69	73	95	80	94	86	107	73	72	131	134
1997	122	114	102	103	95	124	119	127	126	156	98	90	170	172
1998	108	100	90	90	94	124	106	116	111	138	90	80	152	154
1999	115	105	94	95	102	133	116	135	116	145	97	87	165	167
2000	95	87	78	78	84	110	96	112	96	120	80	72	136	138
2001	94	86	77	78	83	109	99	122	130	119	79	72	135	137
2002	91	83	96	104	80	105	111	118	125	115	76	69	131	132
2003	93	82	92	97	82	110	104	119	116	115	76	73	145	149
2004	90	78	86	90	79	109	97	116	108	111	73	72	146	151
2005	92	79	87	91	81	112	98	118	117	134	75	72	150	155

(Kaynak: Yumuşak vd., 2010)

Tablo 7’de kamu çalışanlarından akademik personel ile adalet, eğitim, güvenlik sektöründe ve genel idari hizmetlerde görev yapan personelin aylık ücretleri 1991 yılı 100 birim kabul edilerek 2005 yılına kadar geçen sürede ücretlerinde meydana gelen yıllık değişim karşılaştırılmaktadır. Akademik personelin tamamının aylık ücretleri geçen sürede azalmıştır. 2005 yılı itibariyle Araştırma görevlisinin aylık ücreti 92’ye, yardımcı doçentin aylık ücreti 79’a, doçentin aylık ücreti 87’ye, profesörün aylık ücreti de 91’e gerilemiştir. 1991 yılıyla karşılaştırıldığında 2005 yılında aylık geliri azalanlar arasında akademik personel dışında kıdemli öğretmen, il emniyet müdürü, şube müdürü ve memur gibi kamu çalışanları bulunmaktadır.

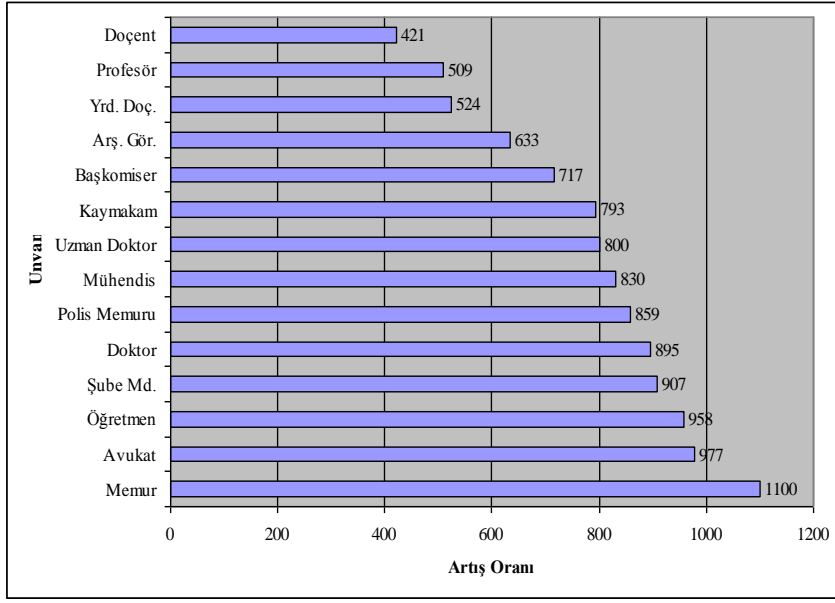
Akademik personel ücretlerinin yıllar içerisinde ne derecede azaldığını ortaya koyan bir başka karşılaştırmalı çalışma da Sancak, Küpeli ve Beyit (2010) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmaya göre 2004-2009 yıllarına ait veriler baz alındığında; lise mezunu bir polis memurunun (8/3), bir araştırma görevlisinden (5/1) daha fazla aylık ücret aldığı görülmektedir. Aynı şekilde bir kaymakam adayının aylık ücreti, araştırma görevlisinden daha fazladır. 1990 yılındaki verilere bakıldığında ise polis memurunun (8/3), araştırma görevlisinden %62 oranında, kaymakam adayının da %43 oranında daha az aylık ücret aldığı belirtilmektedir.

Akgeyik (2013) tarafından yapılan çalışmaya göre de 2002-2013 yılları arasında öğretim üyelerinin aylık ücretlerinde diğer kamu görevlilerine kıyasla önemli oranda gerileme olduğu görülmektedir. Gerileme profesörlerin aylık gelirlerinde daha belirgin bir şekilde gözlenmiş; 2002 yılında 1.854 TL maaş alan bir profesörün maaşı 11 yılda 2.7 kat artmış; aynı dönemde bir hakimin maaşı 5.3, avukatın 5.2, teknisyenin 5.06, şube müdürünün 4.3, uzman doktorun 3.8 ve hemşirenin 3.7 kat artmıştır. Yaylalı (2013) tarafından yapılan çalışma da benzer bulgular içermektedir. Şekil 3’te 2001-2013 yılları arasında kamuda farklı unvanlarla görev yapmakta olan çalışanların ücretlerinde yıllar içerisinde kaydedilen artış gösterilmektedir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

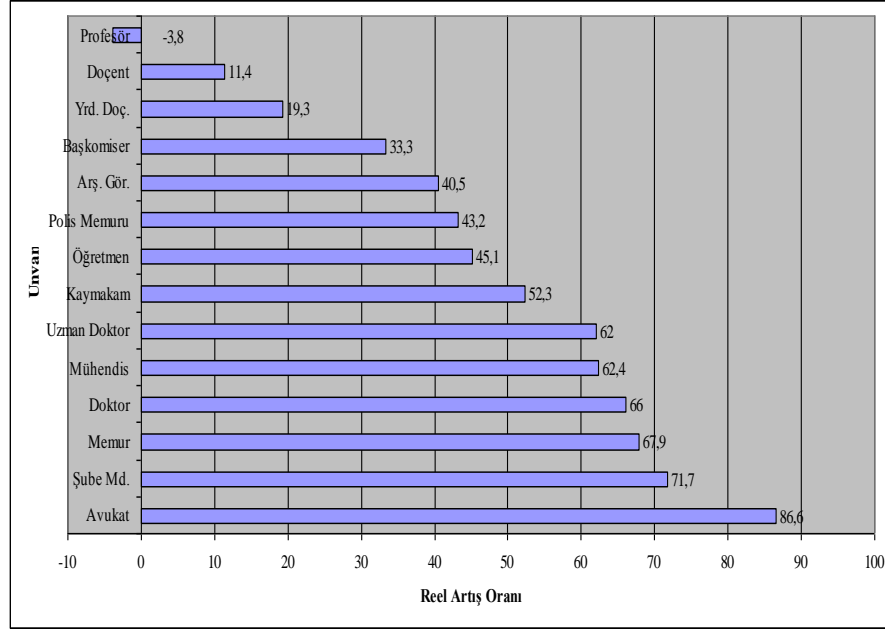
Şekil 3. 2001-2013 Yılları Arası Kamu Çalışanlarının Gelirlerindeki Toplam Artış Oranı (%) (Kaynak: Yaylalı, 2013)

Şekil 3'te de görüldüğü gibi 2001-2013 yılları arasında kamu çalışanlarının gelirlerinde toplamda en az artış kaydedilen grup akademisyenlerdir. Toplam artış oranı doçentler için %421, profesörler için %509, yardımcı doçentler için %524, araştırma görevlileri için ise %633'tür. Grafikte incelenen meslekler içinde belirtilen akademik personel için toplam artış düzeyi ortalaması %521.75'tir. İncelenen 14 meslek grubundaki toplam artış düzeyi ortalaması %780.21 ile akademik personelin ücret artışının üzerinde gerçekleşmiştir. Reel olarak bir değerlendirme yapıldığında yukarıda incelenen meslek gruplarında yer alan çalışanların aylık ücreti 2003-2013 yılları arasında ortalama %46.99 düzeyinde artmıştır. İncelenen 14 meslek içerisinde en dezavantajlı grup akademisyenlerdir (Akgeyik, 2013). Şekil 4'te 2003-2013 yılları arasında bazı kamu çalışanlarının ücretlerindeki reel artış düzeyleri verilmektedir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

Şekil 4. 2003-2013 Yılları Arasında Kamu Çalışanlarının Aylık Gelirlerindeki Reel Artış Oranı (%) (Kaynak: Akgeyik, 2013)

Şekil 4'te de görüldüğü gibi 2003-2013 yılları arasındaki reel ücret artışı açısından en dezavantajlı beş kadrodan dördü akademik personeldir. Akademik personelin ücretlerindeki reel artış (%16.85), genel ortalama artışın (46.99) gerisinde kalmıştır. Reel anlamda profesörlerin ücreti %3.8 oranında gerilemiş, doçentin ücreti %11.4, yardımcı doçentin ücreti %19.3, araştırma görevlisinin ücreti de %40.5 artmıştır (Akgeyik, 2013).

Akademisyen Ücretlerinin Farklı Ülkelerden Örneklerle Karşılaştırılması

Akademisyen ücretleri görev yapılan ülke, unvan, görev yapılan kurumun kamu ya da özel üniversite olması gibi değişkenlere bağlı olarak değişebilmektedir. Yaşam maliyetleri hesaba katılmadan bir değerlendirme yapıldığında öğretim elemanlarının en fazla gelir elde ettiği ülkeler arasında Hong Kong, Avrupa'nın bazı ülkeleri, Amerika, Avustralya, Singapur ve birkaç körfez ülkesi sayılabilir. Avrupa'da öğretim elemanlarının en fazla gelir elde ettiği ülkeler arasında Belçika, İtalya ve Hollanda sayılabilir. Bu ülkeleri Fransa, Almanya ve İrlanda izlemektedir (Bülbül, 2006). Tablo 8'de bazı Avrupa ülkelerinde akademisyenlerin Avro bazında aldıkları aylık ücretlere yer verilmektedir.

Tablo 8. Bazı Avrupa Ülkelerinde Akademisyen Ücretleri

Ülke	Yıl	Araş. Gör	Öğr. Gör.	Kıd. Öğr. Gör	Doçent	Profesör
Hollanda	2007	-	-	5.670	6.841	8.259
Avusturya	2009	3.761	-	-	5.887	6.105
İrlanda	2010	-	6788	7836	9.172	12.169
Polonya	2007	586	586	-	1.127	1.758
Portekiz	2007	-	-	4050,75	4.440	5.141
Slovenya	2010	700	-	3.008	3.383	3.958
İsveç	2006	2.740	-	3.795	4.580	6.488
Ukrayna	2006	100	-	200	400	1000

(Kaynak: European University Institute, 2013'deki veriler dikkate alınarak yazar tarafından hazırlanmıştır)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

Tablo 8’de sekiz Avrupa ülkesinde farklı yıllarda akademisyenlerin aldıkları aylık ücretler Avro cinsinden gösterilmektedir. Ülkelere göre akademisyenlerin unvanları farklılık gösterebildiği için araştırma görevlisi, öğretim görevlisi, kıdemli öğretim görevlisi, doçent ve profesör şeklinde bir sınıflama yapılmıştır. Yukarıda da belirtildiği gibi Avrupa’nın ekonomik açıdan gelişmiş ülkeleri ile Doğu Avrupa ülkeleri arasındaki ücret farkı dikkat çekicidir. Örneğin, 2006 yılında mesleğe yeni başlayan bir araştırma görevlisinin aylık ücreti Ukrayna’da yalnızca 100€ iken, İsveç’te yaklaşık 27 kat fazladır. Yine Ukrayna’da en yüksek akademisyen ücreti 1000€ iken İsveç’te en üst kademedeki görev yapan bir akademisyen 6488€ aylık ücret almaktadır.

Dünyanın değişik bölgelerinden örneklerle akademisyen ücretlerinin ülkelere göre ne derece farklılaştığını görmek açısından yararlı olabilir. Örneğin, Japonya’da öğretim elemanı ücretleri, orta düzeyde ücretlerin verildiği bir Avrupa ülkesine yakındır. Latin Amerika’da ise öğretim elemanlarının büyük çoğunluğu Avrupa’daki meslektaşlarından daha az kazanmaktadırlar. Amerika’daki durum ise daha farklıdır. Amerika’da doktoralı bir öğretim üyesi Avrupa’daki denklemlerden daha yüksek düzeyde ücret alabilmektedir (Bülbül, 2006). Tablo 8’de dünyanın farklı bölgelerinde çalışmakta olan akademisyenlerin aylık ücretlerine yer verilmektedir (Rumbley, Pacheco ve Altbach, 2008).

Tablo 9. Dünyanın Farklı Bölgelerindeki Ülkelerde Akademisyen Ücretleri

	Almanya	A.B.D.	Arjantin	Avustralya	Çin	Fransa	G. Afrika	Hindistan	İngiltere	Japonya	Kanada	Kolombiya	Malezya	S. Arabistan	Yeni Zelanda
En Düşük	3.278	4.589	1.751	3.810	682	3.259	2.560	1.151	3.345	2.979	6.300	1.987	2.049	3.162	3.114
En Yüksek	4.547	7.385	3.950	6.570	1.845	4.551	6.105	2.071	5.589	5.546	9.670	4.079	4.422	8.490	6.601
Ort.	3.856	5.816	3.054	4.795	1.182	3.905	4.076	1.547	4.343	4.112	7.923	2.826	3.107	6.611	4.490

Tablo 9’da da görüldüğü gibi, 2008 yılı verilerine göre göreve yeni başlamış öğretim elemanlarına en yüksek aylık ücretleri ödeyen ülkeler sırasıyla Kanada, A.B.D. ve Avustralya’dır. Özellikle Kanada’daki ücretlerin diğer ülkelere oranla oldukça yüksek olduğu göze çarpmaktadır. Başlangıç düzeyinde en düşük aylık ücretleri alanlar ise sırasıyla Çin, Hindistan ve Arjantin’de görev yapan öğretim elemanlarıdır. En yüksek ücretin ödendiği Kanada’da göreve yeni başlamış olan bir öğretim elemanının aylık kazancı 6.300\$ iken; en düşük ücretin ödendiği Çin’de bu miktar 680\$ ile Kanada’nın yaklaşık 1/9’u kadardır. En yüksek ücreti alan öğretim elemanları açısından bakıldığında da sıralamanın Kanada, A.B.D. ve Suudi Arabistan şeklinde değiştiği görülmektedir. En üst kademedeki ücret alan ve Kanada’da görev yapan bir öğretim elemanının aylık ücreti Çin’de görev yapan öğretim elemanının beş katından fazladır. En yüksek düzeydeki öğretim elemanı ücreti ile başlangıç seviyesindeki öğretim elemanının aldığı ücret arasındaki oranın en fazla olduğu ülkeler Çin ve Suudi Arabistan’dır.

Farklı düzeydeki öğretim elemanlarının yıllık ücretlerindeki değişimi inceleyen bir başka çalışmada da benzer sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Tablo 9’da yukarıda bahsedilen ülkelerden A.B.D., Avustralya, İngiltere, Kanada ve Yeni Zelanda’daki üniversitelerde öğretim görevlisi, kıdemli öğretim görevlisi, doçent ve profesör kadrolarında görev yapan öğretim elemanlarının

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

2003-2008 yılları arasındaki yıllık ücretlerine yer verilmektedir (Coates vd. 2009; Ong ve Mitchell, 2000).

Tablo 10. Bazı Ülkelerde Yıllara ve Kadrolara Göre Akademisyen Ücretleri (1997-2008 Yılları Arası)

Yıllar	Statü	Ülke				
		A.B.D.	Avustralya	İngiltere	Kanada	Y. Zelanda
1997	Öğr. Gör.	34.755	36.199	24.117	32.337	27.561
	Kıd. Öğr. Gör.	41.041	47.992	35.309	40.511	36.060
	Doçent	49.695	57.864	43.315	51.609	47.981
	Profesör	67.415	68.010	43.315	51.412	58.004
2003	Öğr. Gör.	45.135	45.201	50.853	53.892	38.031
	Kıd. Öğr. Gör.	52.362	54.387	-	58.045	50.298
	Doçent	62.720	63.800	62.583	72.682	60.071
	Profesör	88.641	77.756	84.486	90.746	64.715
2004-2005	Öğr. Gör.	60.948	56.578	49.916	49.611	38.582
	Kıd. Öğr. Gör.	-	68.116	61.581	-	50.554
	Doçent	70.940	80.659	71.147	68.361	60.808
	Profesör	96.525	97.910	67.031	72.243	65.786
2006-2007	Öğr. Gör.	-	66.196	46.921	59.037	-
	Kıd. Öğr. Gör.	-	79.696	59.118	-	-
	Doçent	-	93.564	71.147	74.410	-
	Profesör	-	114.555	77.756	74.513	-
2008	Öğr. Gör.	70.700	59.000	50.500	65.500	44.900
	Kıd. Öğr. Gör.	-	71.200	60.400	71.200	58.600
	Doçent	83.000	83.700	74.200	83.700	71.600
	Profesör	113.900	102.300	82.200	102.300	77.700

Tablo 10'da da görüldüğü gibi 2003 yılında yukarıdaki ülkeler içerisinde üniversitede görev yapan bir öğretim görevlisi en yüksek yıllık ücreti 53.892\$ ile Kanada'da alırken, en düşük yıllık ücreti 38.031\$ ile Yeni Zelanda'da almaktadır. En yüksek ücretler açısından değerlendirildiğinde ilk sıranın yine 90.746\$ ile Kanada, son sıranın ise 64.715\$ Yeni Zelanda olduğu fark edilmektedir. 2008 yılına gelindiğinde ise yıllar içerisinde yapılan artışla öğretim görevlisi ücretlerinin en yüksek olduğu ülkenin 70.700\$ ile A.B.D., en düşük olduğu ülkenin ise 44.900\$ ile yine Yeni Zelanda olduğu söylenebilir. Profesör ücretleri açısından da sıralama değişmemektedir. 2003-2008 yılları arasındaki dönemde öğretim elemanlarının ücretlerinin en fazla arttığı ülke A.B.D.'dir (öğretim elemanının yıllık ücreti %57, profesörün yıllık ücreti %28 artmıştır). Öğretim elemanı ücretlerinde en az değişimin olduğu ülke ise İngiltere'dir. Geçen süre içerisinde İngiltere'deki öğretim elemanlarının ücretinin azaldığı görülmektedir (öğretim elemanının yıllık ücreti %0.69, profesörün yıllık ücreti %2.7 azalmıştır). Öğretim görevlisinin en düşük ücreti aldığı ülke 2003 yılında da yıllık 24.117\$ ile İngiltere; en yüksek ücreti aldığı ülke ise 36.199\$ ile Avustralya'dır. Profesör ücretlerinde sıralamanın değişmediği, en yüksek ücretin yine 68.010\$ ile Avustralya'da, en düşük ücretin de 43.315\$ ile yine İngiltere'de verildiği görülmektedir. 1997-2008 yılları arasında yıllık ücretlerin en fazla arttığı ülke öğretim görevlisi ücretlerinde İngiltere (1997-2008 yılları arasında %109 artmıştır); profesör ücretlerinde ise Kanada'dır (1997-2008 yılları arasında %99 artmıştır). Artışın en az olduğu ülke ise Yeni Zelanda'dır (1997-2008 yılları arasında öğretim görevlisi ücretleri %63, profesör ücretleri %34 artmıştır).

Konuya ilişkin en güncel ve kapsamlı çalışmalardan biri Altbach, Reisberg ve Pacheco (2013) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada verilerine göre Türkiye'deki akademisyen ücretlerini

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

dünyadaki farklı ülkelerden güncel örneklerle karşılaştırabilmek mümkündür. Tablo 11’de Türkiye’nin de aralarında bulunduğu 28 ülkede akademisyen ücretlerinin durumuna yer verilmektedir.

Tablo 11. Farklı Ülkelerden Akademisyen Ücretlerinin Türkiye İle Karşılaştırılması

Ülke	Başlangıç Ücreti	Ortalama Ücret	En Yüksek Ücret
A.B.D.	4.950	6.054	7.358
Almanya	4.885	5.141	6.383
Arjantin	3.151	3.755	4.385
Avustralya	3.930	5.713	7.499
Brezilya	1.858	3.179	4.550
Çek Cumhuriyeti	1.655	2.495	3.967
Çin	259	720	1.107
Ermenistan	405	538	665
Etiyopya	864	1.207	1.580
Fransa	1.973	3.484	4.775
Güney Afrika	3.927	6.531	9.330
Hindistan	3.954	6.070	7.433
Hollanda	3.472	5.313	7.123
İsrail	3.525	4.747	6.377
İngiltere	4.077	5.943	8.369
İtalya	3.525	6.955	9.118
Japonya	2.897	3.473	4.604
Kanada	5.733	7.196	9.485
Kazakistan	1.037	1.553	2.304
Kolombiya	1.965	2.702	4.058
Letonya	1.087	1.785	2.654
Malezya	2.824	4.628	7.864
Meksika	1.336	1.941	2.730
Nijerya	2.758	4.629	6.229
Norveç	4.491	4.940	5.847
Rusya	433	617	910
Suudi Arabistan	3.457	6.002	8.524
Türkiye	2.173	2.597	3.898

Tablo 11’de Dünya Bankası satın alma gücü endeksi esas alınarak başlangıç düzeyi, ortalama ve en yüksek düzey aylık ücretler A.B.D. Doları cinsinden hesaplanmıştır. Türkiye’de başlangıç aşaması için yardımcı doçent ücreti dikkate alınmıştır. Verilere göre, Türkiye öğretim üyesi, giriş ücreti açısından 28 ülke arasında 17. sırada, ortalama ücrete bakıldığında 20. sırada, en yüksek ücrete bakıldığında ise 21. sırada yer almaktadır. Öğretim üyeliğine giriş düzeyinde en yüksek ücreti Kanada (5.733\$), en düşük ücreti Çin (259\$) ödemekte; ortalama ve en yüksek ücreti ödeyen ülke yine Kanada iken, bu seviyelerde en düşük ücreti Ermenistan’ın verdiği görülmektedir (Akgeyik, 2013).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

Sonuç ve Tartışma

Son dönemde akademisyen ücretleri üzerine yapılmış çalışmalarda ortak bulgulardan biri Türkiye'deki öğretim elemanı ücretlerinin hem diğer kamu çalışanlarına hem de farklı ülkelerdeki meslektaşlarına oranla daha düşük olduğudur. Özellikle Akgeyik (2013) ve Yaylalı (2013) tarafından konuya ilişkin hazırlanan raporlarda bu noktaya dikkat çekilmektedir. Uluslararası karşılaştırmalarda yalnızca rakam bazında ve çalışanların ücretlerini odağa alarak değerlendirme yapmak yanıltıcı olabilmektedir. Bu tür bir karşılaştırma yaparken yan ödenekler, sosyal imkanlar, çalışma ortamı teknolojik gelişmişlik vb. değişkenlerin de dikkate alınması yerinde olacaktır. Bu nedenle satın alma gücü endeksinin göz önüne alınması karşılaştırmayı daha gerçekçi bir hale getirmeye yardımcı olabilir (Yaylalı, 2013).

Elde edilen veriler ışığında ulusal ve uluslararası düzeyde akademisyenlerin aldıkları ücretlerin, mesleği cazip hale getirmekten uzak olduğu söylenebilir. Ayrıca farklı kadrolarda görev yapmakta olan öğretim elemanlarının ücretlerindeki artış düzeylerinin dalgalı bir seyir izlemesi, reel artış oranlarına bakıldığında öğretim elemanları arasında bile eşitsizliklerin olması söz konusudur. Öğretim elemanlarının aylık gelirleri arasındaki orantısızlıklara dikkat çeken çalışmalarda (Bostan, 2012), ücret farklılıklarının bir an önce giderilmesi gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Bununla birlikte, aylık gelirlerdeki eşitsizlikler farklı kamu çalışanlarına yapılan ödemelerde adaletsizlik olduğu algısını da beraberinde getirmektedir. Kamu sektöründe farklı görevlerde çalışanların ücretlerinin karşılaştırıldığı araştırmalarda ortak bulgu akademisyen ücretlerinde artışın düşüklüğüdür (Yaylalı, 2013; Akgeyik, 2013; Yumuşak vd., 2010; Sancak, Küpeli ve Beyit, 2010).

Uluslararası düzeyde akademisyen ücretleri arasında yapılan karşılaştırmalara bakıldığında, Türkiye'de görev yapan akademisyenler sosyoekonomik gelişmişlik açısından Türkiye ile kıyaslanabilecek ülkelerden bile daha geridedir. Ortalama öğretim elemanı ücretleri milli gelire oranlandığında bile Türkiye'deki akademisyenlerin Nijerya, Hindistan, Malezya, Güney Afrika, Brezilya ve Arjantinli gibi ülkelerdeki meslektaşlarından daha az kazandıkları fark edilmektedir. Elde edilen verilere göre Türkiye'deki bir akademisyenlerinden ücretleri Brezilya'dakilere göre %22, Arjantin'dekilere göre %46, Malezya'dakilere göre %78 daha azdır. Güney Afrika'daki bir akademisyen Türkiye'deki bir akademisyenden 2.5 kat, Hindistan'daki ise 2.3 kat daha fazla ücret almaktadır (Akgeyik, 2013).

Akademisyenlere verilen ücretlerin düşük olması yalnızca akademisyenlerin mesleki motivasyonlarını etkileyecek bir konu değildir; bilim üreten kurumlar olması sebebiyle üniversitelere ve bilime verilen değer bir göstergesi olarak da değerlendirilebilir. YÖK Başkanı Sayın Çetinsaya'nın ifadesiyle (Çetinsaya, 2013): Türkiye'deki akademisyenlerin özlük hakları, ücretlerinin diğer kamu çalışanlarından ve yurt dışındaki meslektaşlarından geri kalması sorunu değil; Türkiye'nin küresel rekabette nasıl bir rol oynayacağını da belirleyecek bir durumdur.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- AKGEYİK, T. (2013). *Ulusal ve uluslararası karşılaştırmalarla öğretim üyeliği maaşı*. Ankara: SETA Yayınları.
- ALTBACH, P. G., REISBERG, L.&PACHECO, I. F. (2013). Academic salaries and contracts: Global trends and American realities, *The NEA 2013 Almanac of Higher Education*, National Education Association: 89-99.
- BOSTAN, H. (2012). *Öğretim üyesi maaşları düzeylerine uygun hale getirilmelidir*. http://www.turkegitimsen.org.tr/kose_yazisi.php?yazar_id=11&yazi_id=543 adresinden 01.08.2013 tarihinde erişilmiştir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

- BİNGÖL, D. (1996). *Personel yönetimi (2. Baskı)*. İstanbul: Beta Yayınları.
- BULUTOĞLU, K. (2004). *Kamu bütçesi, kamu harcamaları, kamu borçları*. İstanbul: Batı Türkeli Yayıncılık.
- BÜLBÜL, T. (2006). *Üniversite öğretim elemanı ücretlerinin akademik yaşama yansımalarının değerlendirilmesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- COATES H., DOBSON, I., EDWARDS, D. FRIEDMAN, T., GOEDEGEBUURE, L.&MEEK, L. (2009). *The attractiveness of the Australian academic profession: A comparative analysis*. [http://research.acer.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=1010 &context=higher_ education](http://research.acer.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=1010&context=higher_education) adresinden 02.08.2013 tarihinde erişilmiştir.
- ÇETİNSAYA, G. (2013). *Maaş konusunda reform kaçınılmaz*. <http://www.turkiyekamu.com/cetinsaya-maas-konusunda-reform-kacinilmaz-90737h.htm> 23.08.2013 tarihinde erişilmiştir.
- DEMİR, R. (2007). *Türkiye’de kamu sektöründe ücret yapı ve politikaları*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- ERDOĞAN, İ. (1996). *İşletme Yönetiminde Örgütsel Davranış*. İstanbul: Beta Yayınları.
- European University Institute (2013). *Careers by country*. <http://www.eui.eu/ProgrammesAndFellowships/AcademicCareersObservatory/AcademicCareersbyCountry/Index.aspx> 02.08.2013 tarihinde erişilmiştir.
- GÜNAY, D.&GÜNAY, A. (2011). *1933’ten günümüze yükseköğretimde niceliksel gelişmeler*. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 1 (1), 1-21.
- KAYNAK, T., ADAL Z., ATAAY, İ., UYARGİL, C., SADULLAH, Ö., ACAR, A.C., ÖZÇELİK, O., DÜNDAR, G. &ULUHAN, R. (2000). *İnsan kaynakları yönetimi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İşletme Fak. Yay.
- ONG, L.L.&MITCHELL, J.D. (2000). Professors and hamburgers: An international comparison of real academic salaries. *Applied Economics*, 32 (7), 869-876.
- OECD (1996). Pay reform in the public sevice: Initial impact on pay dispersion in Australia, Sweden and the United Kingdom No: 10, *Public Management Occasional Papers*, OECD Publishing.
- ÖZELMAS, E. (1976). *Ücret ve ücretlerde farklılıklar*. İstanbul: İ.İ.T.İ.A. Türkiye Ekonomisi Enstitüsü Yayınları.
- RUMBLEY, L.E., PACHECO, I. F.&ALTBACH, P.G. (2008). *International comparison of academic salaries: An explaratory study*. Boston: Center for International Higher Education.
- SABUNCUOĞLU, Z. (2005). *İnsan Kaynakları Yönetimi*. Bursa: Alfa Yayınları
- SANCAK, E. KÜPELİ, G.&BEYİT, A. (2010). Araştırma görevlilerinin sorunları. *Cumhuriyetin 100. Yılına Doğru Üniversite Vizyonumuz Sempozyumu*, Ankara.
- SAYAN, İ. Ö. (2005). *Türkiye’de kamu personel sisteminin gelişimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- TARHAN, S. (2010). *Kamu personel yönetiminde maaş sisteminin değişimi*. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

- T.C. Anayasası (1982). http://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2011.pdf adresinden 02.08.2013 tarihinde erişilmiştir.
- T.C. Resmi Gazete (2003). *4857 Sayılı İş Kanunu*. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/06/20030610.htm#1> adresinden 01.08.2013 tarihinde erişilmiştir.
- Üniversite Personel Kanunu (1983). <http://personel.istanbul.edu.tr/?p=6271> adresinden 03.08.2013 tarihinde erişilmiştir.
- www.memurlar.net (2013). *Akademik personel maaşlarının karşılaştırmalı hali*. <http://www.memurlar.net/haber/397460/> adresinden 20.08.2013 tarihinde erişilmiştir.
- YAYLALI, M. (2013). *Türkiye'deki akademisyenlerin özlük haklarının mevcut durumu ve özlük haklarının iyileştirilmesi raporu*. <http://www.yok.gov.tr/documents/10279/173480/rapor.pdf/3d4c9bed-c7bb-4c34-9875-c115bc043816> adresinden 08.09.2013 tarihinde erişilmiştir.
- YUMUŞAK, İ. G., BİLEN, M., BAYRAKTAR, Y. & TÜRK, A. (2010). Eğitim düzeyi-ücret ilişkisi ve Türkiye'de Adalet ve eğitim sektörü üzerine bir değerlendirme. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 57 (1), 327-356.
- Yükseköğretim Kanunu (1981). <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.aspx?MevzuatKod=1.5.2547&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=> adresinden 03.08.2013 tarihinde erişilmiştir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

